

RAPORTTI

Ammatillisen koulutuksen kansainväliSYYSpäivät Turussa 6. – 7.10.2009

Ammattikoulutuksen yhteistyön mahdollisuudet Euroopan ulkopuolella

RINNAKKAISOHJELMA 2: AFRIKKA

Johdatus kehitys- ja vapaaehtoistyöhön – ammatillinen peruskoulutus valmentaa toimijoita kehitysyhteistyöhön

Alustukset:

- Hanna Autere, erityisasiantuntija, Opetushallitus
- Pasi Sahlberg, erityisasiantuntija, European Training Foundation
- Heikki Kokkala, opetusneuvos, Ulkoasiainministeriö
- Eeva-Kaisa Linna, erityisasiantuntija, Opetushallitus
- Leena Tiitinen, KEVA-koordinaattori, Sisälähetysseuran oppilaitos
- Laila Böcker, kehittämispäällikkö, Varia

Taustaa (Hanna Autere):

Opetushallituksen ammatillisen koulutuksen kansainvälistymiseen myöntämän valtionavun hankehakemuksissa on usein tullut esille sellaisia hankkeita, joissa pääpaino on ollut kehitysyhteistyössä ammatillisen koulutuksen kentällä. Näille hankkeille ei ole voitu myöntää rahoitusta valtionapuosuudesta. Samalla on todettu, että ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on kiinnostusta suuntautua urallaan kehitysyhteistyön pariin. Näiden tarpeiden pohjalta Opetushallitus käynnisti kehitys- ja vapaaehtoistyön verkostoyhteistyön (KEVA-verkosto). Verkoston yhtenä tavoitteista on luoda kehitys- ja vapaaehtoisuustyöhön valmistava opintokokonaisuus, ammatillisille oppilaitoksille. Verkon toimintaa tukevilla tahoilla (mm. KEPA ja UM) on aiheesta jo paljon olemassa olevaa materiaalia, jota opintomoduulin työstämisessä voitaisiin hyödyntää. Verkoston seuraavana tavoitteena on myös kartoittaa mahdollisia työssäoppimispaikkoja kohdemaista ja vapaaehtoistyön organisaatioista.

Leena Tiitinen Sisälähetysseuran oppilaitoksesta esitteli KEVA-verkostoa ja toiminnan lähtökohtia (ks. esityskalvot):

- Sisälähetysseuran oppilaitos on ollut mukana Intia-verkostossa, jossa vaihtojaksojen aikana tehty työ on ollut pääasiassa yleishyödyllistä vapaaehtoistyötä
- Hankeverkoston maat (Tansania, Sambia, Botswana ja Nepal) on valittu UM:n tukemien kehitysmaiden joukosta. Verkoston oppilaitoksilla on myös muita aiempia yhteyksiä ko. maihin mm. Botswanaan
- Lähtökohtana nuorten kiinnostus vapaaehtois- ja kehitysyhteistyötä kohtaan. Tavoitteet myös kauaskantoisia: lisätä globaalia ajattelua oppilaitoksissa ja valmiuksia tehdä työtä monikulttuurisessa työympäristössä, kannustaa osallistumaan vapaaehtoistyöhankkeisiin ja laajentaa verkostoyhteistyötä myös kansalaisjärjestöihin.
- Oppilaitosyhteistyötä kehitysmaiden toimijoiden kanssa on jo jonkin verran, mutta tavoitteena laajentaa yhteistyötä mm. kansalaisjärjestöjen suuntaan
- Ulkoministeriö ja KEPA ovat verkoston ns. kummeja, ja heiltä saadaan apua verkoston luomisessa maailmalla

- Pohdittavana on, miten myös lukiot saataisiin myös mukaan verkostoon
- Sisälähetysseuran oppilaitoksen kohdalla käytäntö on osoittanut, että esimerkiksi Intiaan vapaaehtoistyöhön lähtevien nuorten tueksi on ollut tarvetta lähettää opettaja mukaan ulkomaanjaksolle.
- Ulkomaanjaksolla tehtävä työ ei ole välttämättä aina juuri tietyn alan ja tiettyä koulutustasoa vastaavaa työtä, vaan mahdollisimman yksinkertaista, jolloin kokemus työ tekemisestä kehitysmääolosuhteissa on tärkeintä

Yksittäisiä kommentteja esitykseen:

- Jyväskylän ammattiopistolla on käynnissä 2 -vuotinen hanke, jossa tavoitteena saada toinen aste ko. aiheen piiriin
- Eräällä oppilaitoksella on ollut vuosittain Afrikassa nuoria työssäoppimassa. Kokemukset ovat olleet hyviä. Opettajaa ei ole tarvittu mukaan. Opiskelijat ovat pärjänneet hyvin, kun heidät on valmennettu hyvin
- EU:n komissio on ehdottanut vuotta 2011 vapaaehtoistyön teemavuodeksi

Heikki Kokkolan kommenttipuheenvuoro:

- UM voi toimia ns. moraalisenä tukena em. KEVA-hankkeelle ja toimittaa materiaaleja, mutta varsinaista rahoituskanavaa ei ole. UM:n koulutussektorin kehitysyhteistyön rahoituspalettiin kuuluvat korkea-asteen North- South-South -ohjelma, institutionaalisen tuen hanke ja tutkimus
- UM tukee myös kansalaisjärjestöjä kehitysyhteistyössä, joka voi pitää sisällään koulutussektorin. Monilla oppilaitoksilla on yhteyksiä kansalaisjärjestöihin, ja tätä kautta voisi löytyä ainakin aihepiiriin asiantuntijoita, osajia ja kokemusta.
- UM on tukenut kehityskasvatusteemaa usean vuoden ajan. Kehityskasvatus- ja tiedotustuen mahdollisuutta rahoituslähteenä voi kartoittaa ainakin yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa
- Kaikki UM:n rahoituspäätökset menevät laaturyhmän läpi. Eräs tämän ryhmän jäsenistä on kommentoinut, että ammatillinen koulutus on nyt muodissa. Myös erilaisissa kehityspoliittisissa linjauksissa todettu, että ammatillinen koulutus ja työelämä tulee huomioida paremmin. Siten uusia avauksia ja mahdollisuuksia tällä saralla voidaan todennäköisesti odottaa lähitulevaisuudessa

Eeva-Kaija Linnan alustus: Kehitysyhteistyö. Vastuamme globaalista kestävästä kehityksestä.

- Opetushallitus on ollut mukana 1990-luvun puolivälistä lähtien globaalikasvatus-hankkeessa (alun perin Maailma haasteena -hanke), jossa tavoitteena on ollut saada koulut ja oppilaitokset kiinnostumaan kehityskysymyksistä ja tarjota niille materiaaleja ja välineitä kansainvälisyyskasvatukseen lisäämiseen koulutyössä sekä täydennyskouluttaa opettajia ja rehtoreita. Globaalikasvatushankkeessa luoduille www.gloaalivastuu.fi -sivuille on koottu tietoa opettajille ja rehtoreille suunnatusta globaalikasvatukseen liittyvästä koulutuksesta, tietoa kansainvälisyys- ja globaalikasvatuksen aineistoista peruskouluun, lukioon ja ammatillisiin oppilaitoksiin sekä tietoa opetussuunnitelmista maailmanlaajuisten kehityskysymysten valossa. Hanke on kohdistunut pääasiassa peruskouluihin ja lukioihin (opettajat ja rehtori); ammatillisissa oppilaitoksissa kohteena ovat olleet erityisesti hanketoimijat. KEVA-verkoston (ja muiden kehityskysymyksistä kiinnostuneiden ammatillisten oppilaitosten) olisi hyödyllistä tutustua Globaalikasvatushankkeeseen ja sen verkkosivuihin.

- Globaalikasvatushanke nykymuodossaan päättyy 2009 lopussa ja sen jatkosta keskustellaan UM:n ja OPH:n välillä.
- Opetushallitus on toteuttanut viranomaisyhteistyönä UM:lle opetussektoriseurantaa vuodesta 2002 muutamissa pitkäaikaisen yhteistyön maissa (Etiopia, Mosambik, Sambia, Tansania, Nepal) sekä tukenut Etelä-Afrikassa Suomen rahoittaman inklusiivisen koulutuksen ohjelman ministry linkage -komponenttia.
- Maailmanlaajuisesti sitovat sopimukset ja Suomen omat politiikkaohjelmat (kuten esimerkiksi Hallituksen kehityspoliittinen ohjelma) muodostavat raamin Suomen kehityspolitiikalle ja osallistumiselle kehitysyhteistyöhön.
- Kehityspolitiikka on koko suomalaisen yhteiskunnan asia. Näin ollen siis myös ammatillisen koulutuksen tule kantaa vastuunsa kehityspolitiikan toteuttamisesta ja globaalin vastuun kantamisesta.
- Ammatillisten oppilaitosten kehitysyhteistyöhön ja vapaaehtoistyöhön liittyvien hankkeiden tulee perustua opetussuunnitelman / tutkinnon perusteisiin ja koulutuksen järjestäjien kehittämissuunnitelmiin / kansainvälisen toiminnan strategioihin tai suunnitelmiin. Pelkkä opettajien ja oppilaiden innostus kehitysyhteistyötä ja kehityskysymyksiä kohtaan ei ole riittävä pohja – justification – toiminnalle
- Globaalin vastuun kantaminen ei näy vielä kovin laajasti ammatillisissa oppilaitoksissa. Toiminta globaalin vastuun puitteissa on vielä varsin yksittäistä ja satunnaista. Opetussuunnitelman / tutkinnon perusteet ja toteutettavat oppisisällöt eivät välttämättä tue riittävästi.
- PISA-tutkimusten tulokset ovat saaneet aikaan sen, että Suomen opetussektoriin kohdistuu poikkeuksellisen paljon kiinnostusta ja Suomi nähdään haluttuna yhteistyöpartnerina.
- Vuosituhattavoitteisiin sitoutuminen on tarkoittanut merkittäviä ponnistuksia kehitysmaissa (Kaikki lapset tulisi saada koulutuksen piiriin. Tavoitetta ei kuitenkaan tulla saavuttamaan 2015 mennessä kaikissa kehitysmaissa). Seuraava haaste on perusopetuksen jälkeisen koulutuksen tarjoaminen yhä kasvaville määrille.
- Koulutusputki katkeaa kehitysmaissa usein liian varhain. Esimerkiksi Etiopiassa 1. luokan lopettaa jopa yli 20 % koulun aloittaneista. Tarvitaan vähintään viisi vuotta koulua, jotta opittaisiin edes lukemaan.
- Perusopetuksen jälkeen ammatillisen koulutuksen tarjoamat mahdollisuudet voisivat olla varteenotettava vaihtoehto, erityisesti kun kehitysmaat tavoittelevat taloudellista kasvua. Tässä kuitenkin on haastetta riittävästi, sillä useissa kehitysmaissa ammatillinen koulutus on varsin kehittymätöntä ja siihen suhtautuminen negatiivista.
- Etiopiassa on 65 -70 miljoonaa asukasta, joista vuonna 2007/2008 noin 15 miljoonaa lasta oli perusopetuksessa. Ammatilliseen koulutukseen osallistui samana vuonna vain noin runsaat 200 000 opiskelijaa. Myös Etiopiassa ammatillisen koulutuksen arvostus on todella surkeaa. Perusopetuksen päättäneet haluaisivat ns. valkokaulus-töihin, eivätkä suinkaan työpajoihin tai rakennuksille. Lähdettäessä etsimään kumppaneita kehitysmaista ammatillisen koulutuksen yhteistyöhankkeisiin tulee olla selvillä mm. maan koulutusjärjestelmistä ja esim. ammatillisen koulutuksen rakenteista ja kehittämisen tilasta.

Pasi Sahlbergin kommenttipuheenvuoro

Onko suomalaisella ammatillisella koulutuksella yhteistyömahdollisuuksia Afrikassa?

- Kun tällaista toimintaa suunnitellaan, tulee ottaa huomioon molempien osapuolten saama hyöty. Partnerin valinta yhteistyöhankkeisiin on erittäin tärkeää. Kentällä paljon toimijoita, jotka jo saavat tukea monelta suunnalta. Vastaanottavan tahon apufunktio on otettava myös huomioon.

- Ilman muuta ammatillisella koulutuksella on mahdollisuuksia toimia yhteistyössä Afrikan maiden kanssa. Mutta yhteistyön sisältöä on syytä pohtia. Se ei voi olla vain ulkomaanjaksojen suorittamista kehitysmaassa, vaan on hyvä miettiä, mitä opiskelijan, opettajan tai oppilaitoksen tulisi oppia kokemastaan. Kehityskysymykset ovat monisyisiä, eikä pelkkä työssäoppimisjakson suorittaminen riitä saamaan kehitysproblematiikan syitä ja osa-alueita ymmärrettäväksi.
- Kehityskysymyksiä voi ymmärtää vasta paikan päällä oltuaan, mutta viitekehys on tärkeä lähtökohta kysymysten ymmärtämiseksi. Tämän ajatuksen tulisi ohjata sitä, miltä opintokurssi tai moduuli voisi näyttää, jotta muutosta saataisiin aikaiseksi.
- On joka tapauksessa hyvä, että keskustelua ylipäänsä käydään asiasta.

Kommentti: Teija Suominen – Turun ammatti-instituutti

- Turun ammatti-instituutti on ollut mukana ”Terve Afrikka -projektissa”, oppilaitokset ovat lähettäneet opiskelijoita harjoitteluun Afrikkaan. Lähihoitajat ovat päässeet tekemään kunnan hommia, jopa laajemmin kuin Suomessa olisi ollut mahdollista saamansa koulutuksen puitteissa. Oppilaitoksen näkemyksen mukaan myös ammattiin liittyviä asioita tulee jaksolla oppia, jos kyseessä on työssäoppimisjakso
- Valmentautuminen kehitysmaahan suuntautuvassa vaihdossa on erittäin tärkeää, etenkin kulttuuritietouden osalta. Valmennus on erityisen tärkeää myös sekä ohjaajan ja opettajan kohdalla. Vaihtoon lähtevien opiskelijoiden tulee olla itseohjautuvia ja hyvin motivoituneita
- Opsiin hyväksyttävissä olevan työssäoppimisjaksojen järjestelyjen valmistelu vie todella pitkän aikaa

Kommentti Hanna Autere:

- KEVA-verkostoon mahdollista liittyä. Rahoitus tältä vuodelta lyöty lukkoon, mutta mahdollista laajentaa verkostoa seuraaville vuosille.

Kommentti: Viljami Kettunen MKFC Helsinki College

- Aina puhutaan kansainvälisestä liikkuvuudesta ja sen lisäämisestä, mutta omassa oppilaitoksessa kansainvälistä liikkuvuutta vähennetty. Yksi uusi ajatus on se, voitaisiinko afrikkalaisia tuoda tännepäin ja myös muulla tavoin hyödyntää monikulttuurisuutta Suomessa. On hyvä myös miettiä mitä kansainvälisyydestä saadaan ja haetaan, voitaisiinko hankkeisiin ottaa mukaan myös henkilöitä, joilla on omakohtaista kokemusta esim. maahanmuuttajat
- On koulutusalueita, joilla ammatillista koulutusta kyllä arvostetaan kehitysmaissa. Ehkä kannattaisi aloittaa yhteistyö näillä aloilla. Terveystieteiden ja kestävästä kehityksestä arvostetaan kehitysmaissa, ja yhteistyön tiivistäminen jo olemassa olevilla alueilla on kannattavaa, ei välttämättä laaja-alaistaminen.

Kommentti:

- Globaalivastuuprojektin tulee tarkoittaa liikkuvuuden lisäksi sitä, että asia tulee osaksi kaikkien opiskelijoiden arkea, ei vain niiden jotka liikkuvat ja osallistuvat vaihtoihin
- Yksi jo olemassa oleva keino tutustua globaalin vastuun kysymyksiin on luoda opiskelijoille mahdollisuuksia tehdä vapaaehtoistyötä kansalaisjärjestöissä Suomessa

Laila Böckerin alustus (lisäyksiä kalvoihin)

- Hankkeen kaukokohteet on valittu Vantaan kaupungin yhteistyökohteiden perusteella
- Yhteistyö kehitysmaiden toimijoiden kanssa on ollut tasa-arvoista, oppimista molemmin puolin esim. uusiomateriaalien käytössä
- Kaikkia materiaaleja pyritään hyödyntämään verkoston oppilaitoksissa, jotta tavoitteet toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Liikkuvuutta hankkeessa on ollut varsin vähän.
- Kuntayhteistyöstä on ollut selvää hyötyä: Kaupunki sitoutunut yhteistyöhön, kaupungin johdolla myönteinen asenne Namibia-yhteistyöhön ja yhteistyötä monelta suunnalta, koska myös kaupungin virkamiehet liikkuneet.
- Vantaan kaupungilla on mallipäiväkoti Namibiassa, jonne tehdään prototyyppejä huonekaluista ja opetetaan ja testataan niiden tekemistä Namibiassa. Lisäksi kaupungin virkamiesten asiantuntemuksesta on ollut hyötyä hankkeelle.

Yksittäisiä kommentteja Laila Böckerin esitykseen:

- Tampereella varhaiskasvatuksen tasolla yhteistyökuvioita maahan
- Poliittinen tuki (kaupunki) on tärkeää, samoin pitkäjänteinen sitoutuminen. Se luo uskottavuutta ja auttaa byrokratian selvittämisessä esim. vaihtojaksojen osalta
- Varian hanke on esimerkki todellisesta kehitysyhteistyöstä. Kehitysmaahan ei mennä vain jakamaan meidän osaamistamme ja kauhistelemaan oloja, vaan pyritään oppimiseen molempien kumppanien puolelta

Kysymys Jyrki Lempinen JAO: Mikä olisi oikea viranomaistaho, jolta saisi tietoa luotettavista kumppaneista yhteistyömaassa, kun tällaisia hankkeita käynnistetään?

- Varian hankkeessa oltiin yhteydessä lähetystöön, josta saatu joitakin vinkkejä
- Luottamuksen saavuttaminen voi olla vaikeaa kumppanien haussa. Kansalaisjärjestöistäkään ei aina tiedä todellisuutta, asiat voivat näyttää paperilla paremmilta kuin todellisuudessa
- Lähetystöllä voi olla kontakteja/informanteja, jotka tuntevat hyvin NGO toimintaa maassa
- Kansalaisjärjestöiltä saa yleensä parhaimman kuvan ja tiedon ruohonjuuritason toiminnasta
- EU partnereilta voi myös saada tietoa luotettavista Afrikan kumppaneista
- Aloitteita tullut myös opiskelijoilta itseltään TOP-paikoista, ovat löytäneet kumppanit netin kautta, mutta rahoituksen järjestäminen on ollut vaikeaa

Heikki Kokkolan yhteenvetokommentit:

- Lähtövalmennus on erittäin tärkeää. Lähtijöiden tulee ymmärtää yleisiä kehityskysymyksiä sekä tiedostaa millaisia haasteita yleiset olosuhteet (mm. poikkeava sähkönjakelu) ja oman ammattialan erikoisuudet voivat asettaa vaihtojaksolle. Myös suunnitelmataloushistorian ymmärtäminen voi auttaa näkemään oman alan erikoisuuksia ko. maassa.
- Kehitysmaat tarvitsevat ensisijaisesti instituutiotason kehittämistä ja koulutusta, ei niinkään ”tukea ja traktoreita”. Siksi institutionaaliset linkit ovat tärkeitä.
- UNESCO on käynnistänyt ammatillisen koulutuksen strategiakeskustelun, josta on valmistumassa ohjeistusta eri toimijoille tarjoava asiakirja, joka julkaistaan UNESCO:n sivuilla (Unevoc.unesco.org).
- Myös yritys yhteistyö on oleellista. Yritykset tarvitsevat ammattilaisia, jotka pystyvät toimimaan paikallistasolla, ja voivat siten olla kiinnostuneita toimimaan yhteistyökumppaneina oppilaitoksille

YHTEENVETONA: Lähtökohtaiset kysymykset ja tekijät ammatillisen koulutuksen ja kehitysyhteistyön linkittämiseksi

- mikä on poliittinen tuki
- pitkäjänteinen sitoutuminen
- justification eli miksi tätä tehdään
- laajemman kehyksen ymmärtäminen
- valmistautuminen ja valmentautuminen vaihtoon
- luotettavat kumppanit ja niiden löytäminen
- Win-win periaate